

PROTESTANTSE ZENDINGSPERIODIEKEN UIT DE NEGENTIENDE EEUW EN TWINTIGSTE EEUW, IN NEDERLAND, NEDERLANDS-INDIË, SURINAME EN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

J. A. B. Jongeneel

I. ALGEMENE INLEIDING

In deze bijdrage willen wij een overzicht geven van de meer dan 250 protestantse zendingsperiodieken, die in Nederland, Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen na 1797 verschenen zijn.

Naar Nederlandse zendingsperiodieken is helaas nog zeer weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan. Wij hopen door deze bijdrage dit onderzoek te stimuleren.

II. BIBLIOGRAFIE VAN ZENDINGSPERIODIEKEN

Wij kennen slechts één wetenschappelijk verantwoorde bibliografie van zendingsperiodieken in Nederland. Deze is verschenen in *Het missiewerk, tijdschrift voor missiekennis en missieactie, uitg. door den priester-missiebond in Nederland*, XII (1930), blz. 117 e.v., en bevat onder de titel 'Lijst van missietijdschriften in Nederland' totaal 67 periodieken, welke als volgt gerubriceerd zijn: A. Algemeene. B. Ten bate van bijzondere missies. C. Missietijdschriften met een bijzonder doel¹.

Op protestants erf is een dergelijke inventarisatie nooit gemaakt. Wij hebben de gegevens voor onze lijst gevonden door 1. de catalogus van de bibliotheek van het Hendrik Kraemer Instituut (Leidsestraatweg 11, Oegstgeest) te raadplegen; en 2. zendingsalmanaken, zendingsgidsen, e.d. door te nemen. In de *EZA-gids* van de Evangelische Zendingen Alliantie uit 1982 vindt men naam, adres en tijdschrift van de 55 (adspirant-)leden vermeld; verder wordt hierin een lijst van namen en adressen van 48 met de EZA sym-

1. Vgl. Alph. Mulders, *Inleiding tot de missiewetenschap*, Bussum 1950, p. 43.

pathiserende instellingen gegeven, doch helaas zonder de vermelding van de titels van hun periodieken. Tenslotte attenderen wij hier nog op C. J. van der Maas, 'De belangrijkste Nederlandse, protestantse periodieken op het gebied van zending en werelddiakonaat (+ administratieadressen)', in: *De civitate, maandblad van de Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato*, XXV/5 (mei 1975), blz. 118, waar 26 periodieken opgesomd worden. Evenmin als de *EZA-gids* geeft Van der Maas een rubricering der vermelde bladen.

III. DE GESCHIEDENIS VAN ZENDINGSPERIODIEKEN

De oudste zendingsperiodiek ten onzent is uitgegeven door de Evangelische Broedergemeente te Zeist: *Berichten* . . . , 1797 e.v.². Onmiddellijk hierop volgt het Nederlandsche Zendeling Genootschap (NZG) met *Berichten en brieven* . . . , 1799 e.v., na 1828 geheten *Maandberichten* . . .³.

Tot 1850 beheersen beide zojuist genoemde zendingsinstanties met hun (*Maand*)berichten en *Stukjes* (NZG vanaf 1834) volledig het terrein van onderzoek. Toch zijn er in deze periode ook nieuwe initiatieven genomen: in 1846, 1847 verschijnt gedurende één jaar te Batavia *Tijdschrift ter bevordering van Christelijken zin in Neêrland's Indië*; in 1847 begint op initiatief van enige studenten in de theologie te Utrecht (o.a. John Murray) te verschijnen *Berigten aangaande de uitbreiding van Gods koninkrijk op aarde*, dat in 1888 is voortgezet als *Eltheto's maandblad*; en in 1850 verschijnt het eerste nummer van *De Heraut* (op initiatief van de bekeerde jood Carl Schwartz).

In de jaren 1850-1914/18 is het aantal zendingsperiodieken gestaag gestegen. Deze uitbreiding houdt verband met de volgende gegevens: 1. de uitbreiding van het aantal zendingsgenootschappen, die ieder een eigen orgaan hebben - Rijnse zending, Salatigazending, Java-comité, Nederlandse Zendingsvereniging, Utrechtse Zendingsvereniging, Sangir- en Talaud-comité, Gereformeerde Zendingsbond, e.a. -; 2. de verkerkelijking van de zending - de

-
2. Vgl. H. D. J. Boissevain, *De zending in Oost en West, verleden en heden*, II, Hoenderloo 1943, p. 282: 'sinds 1797'.
 3. Vgl. E. F. Kruijf, *Geschiedenis van het Nederlandsche Zendelinggenootschap*, Groningen 1894, p. 27.

Christelijke Gereformeerden, de Gereformeerden, de Doopsgezinden en de Lutherse gaan elk een eigen blad uitgeven -; 3. de regionalisering van de zending - *Geldersche Zendingsbode*, *Haagsche Zendingsbode*, enz.; ook verschillende afdelingen van het NZG gaan een eigen blad uitgeven (o.a. Meppel en Appingedam) -; en 4. de start van de zendingsconferenties en de zendingsstudieraad met hun eigen uitgaven. Ook in Indonesië worden met blijvend succes nieuwe zendingsbladen uitgegeven.

In de periode 1914/18-1940/45 doen zich weer belangrijke wijzigingen voor. Wij attenderen hier op de volgende verschijnselen: 1. de samenwerking van de verschillende zendingscorporaties te Oegstgeest, welke leidt tot fusies van bladen; 2. de snelle groei van het aantal klassicale zendingsbladen in de Ned. Herv. Kerk - *De verzamelaar*, in 1902 reeds uitgegeven en in 1905 overgenomen door de zendingscommissie in de classis Kampen der Ned. Herv. Kerk, is hier koploper -; 3. de uitbreiding van het aantal jeugd-zendingsbladen (het eerste verscheen in 1851) en de publicatie van het *Vrouwen-Zendingsblad*; en 4. de oecumenisering van de zending (vgl. *Internationaal Christendom*, *Oecumenisch Christendom*). Vele zendingsbladen, met name vele klassicale zendingsbladen van de Ned. Herv. Kerk hebben de storm van de tweede wereldoorlog niet overleefd; in de meeste gevallen is het moeilijk om vast te stellen wanneer precies (1941 of later?) hun laatste nummer verschenen is.

Na 1945 zijn er weer nieuwe ontwikkelingen: 1. de dekolonisatie maakt een einde aan het verschijnen van Nederlandse (kerk- en) zendingsbladen in Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen; 2. de verkerkelijking van de zending in de Ned. Herv. Kerk wordt in 1951 bij de invoering van de nieuwe kerkorde voltooid; als Hervormde zendingscorporatie blijft alleen de Gereformeerde Zendingsbond, met als orgaan *Alle den volcke*, bestaan; 3. de eerste oecumenische zendingstijdschriften (met Rooms-katholieken en protestanten in de redactie) verschijnen; en 4. - *last, but not least* - het aantal zendingsbladen van geloofszendingen neemt drastisch toe.

IV. DOCUMENTATIE VAN ZENDINGSPERIODIEKEN

De bibliotheek van het *Interuniversitair Instituut voor Missiologie en Oecumenica* te Leiden is sterk internationaal georiënteerd

en bevat zodoende weinig Nederlandse zendingsperiodieken. Het *Hendrik Kraemer Instituut* heeft veruit de grootste collectie van protestantse zendingsperiodieken in het Nederlands, maar zijn bibliotheek is desondanks op geen stukken na compleet. Niet alleen vindt daar nauwelijks documentatie ten aanzien van de geloofszendingen plaats - ook de EZA zelf houdt niet bij wat haar leden aan zendingsbladen op de markt brengen -, maar ook ontbreken in het HKI allerlei gegevens over de rechter flank van de Gereformeerde Gezindte (*Eben-Haëzer-zending*, *Mbuma-zending*, e.d.). De gedrukte *Centrale Catalogus van periodieken en seriewerken in Nederlandse bibliotheken (C.C.P.)* van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage⁴ maakt duidelijk, dat veel zendingsbladen in geen enkele bibliotheek ten onzent voorkomen. Slechts in een enkel geval geeft de C.C.P. een informatie die het HKI niet geeft. Verschillende zendingsbladen zijn dus waarschijnlijk nergens meer te raadplegen: waar vindt men nog *Boeroe*, waar het *Djailolo-blaadje*? waar het *Sarmi-blaadje*? en waar *Nimboran*? Om herhaling van zoek raken van bronnen in onze tijd te voorkomen is eigenlijk dringend gewenst een gesprek van IIMO, HKI, EZA, NZR (= Nederlandse Zendingsraad) en de bibliotheken van universiteiten en theologische hogescholen over *documentatie van zendingsbladen*.

V. RUBRICERING VAN ZENDINGSPERIODIEKEN

Om enige ordening aan te brengen in de hoeveelheid protestantse zendingsbladen uit de vorige en uit deze eeuw gaan wij uit van de volgende onderscheidingen:

- a. de tegenstelling genootschappelijke zending-kerkelijke zending enerzijds⁵, kerkelijke zending-geloofszending anderzijds;
- b. zendingsperiodieken van of voor een bepaalde categorie mensen: jongeren, studenten en vrouwen;

4. Tweede uitgave, 's-Gravenhage 1978 (7 delen); supplement 1978-1980, 's-Gravenhage 1981 (2 delen).

5. De grens is niet altijd duidelijk: 1. de periodieken van de Evangelische Broedergemeente, c.q. het Zeister Zendelinggenootschap hebben wij bij 'Kerkelijke Zending' ondergebracht; 2. de overgang van organen van plaatselijke zendingscomité's naar classicale zendingsverenigingen in de Ned. Herv. Kerk is moeilijk vast te stellen; in twijfelgevallen rubriceren wij bij Ned. Herv. Kerk, doch voorzien van een kanttekening.

- c. zendingsperiodieken met een bepaald doel: medische zending, 'jodenzending', en 'mohammedanenzending';
- d. zendingsperiodieken in Nederland, of in de Nederlandse koloniën verschenen; en
- e. zendingsperiodieken op het terrein van de 'inwendige' en 'uitwendige' zending.

Al deze onderscheidingen benutten wij in de hieronder volgende lijst, die voorts nog een algemene rubriek bevat, waarin niet alleen zendingstijdschriften met een algemene strekking zijn ondergebracht, maar ook bijzondere tijdschriften die moeilijk in één van de zojuist genoemde categorieën te plaatsen zijn.

VI. GRENZEN AAN ONZE TAAK GESTELD

Onze lijst bevat geen katholieke missietijdschriften (zie boven). Ook geeft zij geen inzicht in de protestantse zending onder Rooms-katholieken; bladen zoals *Zendingsbode* van de Spaanse Evangelische Zending blijven buiten beschouwing. Verder beperken wij ons in hoofdzaak tot de 'uitwendige' zending; slechts bij wijze van uitzondering vermelden wij een periodiek op het gebied van de 'inwendige' zending (het aantal zendingsbladen op dit terrein is dus vele malen groter dan het door ons onder dat hoofd vermelde). Bij Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen geven wij ook kerkbladen (de grens tussen kerk- en zendingsbladen overzee is moeilijk te trekken).

VII. LIJST

A. Algemeen⁶

1. *Exchange*; bulletin de littérature des églises du tiers monde/bulletin of third world Christian literature/bulletin van literatuur uit de kerken van de derde wereld. Leiden, Interuniversitair Instituut voor Missiologie en Oecumenica, Afdeling Missiologie, 1972- , No. 1- .

6. Publicaties van de Nederlandse Zendingsraad (NZR) zijn bij *C. Kerkelijke zending* geplaatst. Zie nr. 31.

2. *De Geldersche zendingsbode*. Ermelo, De zendingsdrukkerij, 1890-1892. Jrg. 1-3.
In 1890 met als ondertitel: Volksblad voor Nederland, ter bevordering van de zending onder de heidenen.
Voortgezet als: *Nederlandsche zendingsbode*, 1892.
3. *Internationaal Christendom*; orgaan van de Nederlandsche afdeeling van den Wereldbond der Kerken tot het bevorderen van een goede verstandhouding tusschen de volken. Utrecht (-Rotterdam), 1915-1937. Jrg. 1-21⁷.
Sedert 1934 met als ondertitel: Orgaan van de Nederlandsche afdeeling van den Wereldbond voor internationale vriendschap door de Kerken.
Voortgezet als: *Oecumenisch Christendom*, 1938.
4. *Lichtstralen op den akker der wereld*; uitg. met aanbeveling van het Comité voor Nederl. Zendings-Conferentiën. Rotterdam (-Hoenderloo-Den Haag), 1895-1955. Jrg. 1-56.
Vanaf 1915 zonder ondertitel. Van 1921-1947 met als ondertitel: Uitg. vanwege den Zendingsstudieraad. In 1948: Uitg. in opdracht van de Ned. Zendingsraad/Zendingsstudie-Raad. Van 1949-1955 zonder aanduiding van opdrachtgever.
5. *Lunteren*; uitgave van den Zendingsstudie Raad. Utrecht (-Zeist), 1921-1941 (?). Jrg. 1-21 (?).
Vanaf jrg. 20, no. 4 zonder ondertitel.
6. *De Macedoniër*; (algemeen) zendingstijdschrift. Breukelen (-Leiden-Groningen-Wageningen), 1883-1942 (?). Jrg. 1-47 (?).
7. *Nederlandsch zendingstijdschrift*; uitg. door het Comité voor Nederlandsche zendingsconferentiën, onder red. van P. van Wijk Jr. Utrecht (-Rotterdam), 1889-1900. Jrg. 1-11.
8. *Nederlandsche zendingsbode*. Ermelo, 1892-1918. Jrg. 3-29.
Voortzetting van: *De Geldersche zendingsbode*, 1890-1892.
Met ingang van 1896 een ondertitel: Tevens orgaan van de zending op de Sangi- en Talauteilanden. In 1903 is deze gewijzigd: Centraal orgaan van de zending in de koloniën. In 1903 weer gewijzigd: Centraal orgaan voor de zending in 't bijzonder in onze koloniën. Vanaf 1907 weer zonder ondertitel.
9. *Oecumenisch Christendom*; orgaan van de Nederlandsche afdeeling van den Wereldbond voor internationale vriend-

7. Evenals *Oecumenisch Christendom* is *Internationaal Christendom* slechts ten dele gewijd aan de zending.

schap door de Kerken. Rotterdam (-Utrecht), 1938-1940 (?). Jrg. 22-24 (?)⁷.

Voortzetting van *Internationaal Christendom*, 1915-1937. Jrg. 1-21.

10. *De zendingsvriend*; geïll. maandblad voor de zending; onder red. van K. Wielemaker; met medew. van Jonkvr. de la Bassecour Caan, A. Hans, e.a. Z.pl., 1903-1904. Jrg. 1 en 2. 'Gedurende enige jaren verscheen ons Maandschrift als de voortzetting van 'Hendriks kleine(n) zendbode' en tevens van 'Paulus' onder tweërlei titel. Dit houdt thans op, en als 'Zendingsvriend' dient 't zich in een nieuw gewaad bij U aan' (citaat uit jrg. 1, afl. 1, blz. 1).

B. Genootschappelijke zending

11. *Berigten van de Utrechtsche Zendingsvereniging*. Utrecht, 1860-1917. Dl. I-XXVIII. Vanaf 1888: Nieuwe Serie, dl. I-XXX.

Voortgezet als: *Maandblad der samenwerkende zendingscorporaties*. 1918.

12. *Geïllustreerd zending(s)blad voor het huisgezin*; orgaan van (de vereniging) het Java-comité. Amsterdam, 1869-1931. Jrg. 1-75.

Voortzetting van: *Mededeelingen van het Java-Comit(t)é*. 1861-1868.

Voortgezet in: *Nederlandsch zendingsblad*, 1921.

13. *Kom over en help ons!* Maandberigt van het Rijsch Zend(el)ing(s)-Genootschap. Amsterdam, 1853-1869.

Voortgezet als: *De Rijsche zending*, 1870.

14. *Maandblad der (vier) samenwerkende zendingscorporaties*. (Oegstgeest), 1918-1920. Jrg. 1-3.

Voortzetting van: *Maandberichten van het Nederlandsche Zendingengenootschap*, 1828-1917; en van: *Berigten van de Utrechtsche Zendingsvereniging*, 1860-1917.

Voortgezet als: *Nederlandsch zendingsblad*, 1921.

15. *Mededeelingen vanwege het Comité tot voorziening in de godsdienstige behoeften van de gevestigde inlandsche protestantsche Christengemeenten op de Sangi- en Talauer-eilanden*. Z.pl., 1906-1914. 16 nrs.

16. *Mededeelingen van het Java-comit(t)é*. Amsterdam, 1861-1868. Dln. 1-7.

Voortgezet als: *Geïllustreerd zending(s)blad voor het huisgezin*, 1869.

17. *Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendingengenootschap*; uitg. door bestuurders van dat genootschap.

Rotterdam (-Oegstgeest), 1857-1942/3. Jrg. 1-85.

Ondertitel in 1867 gewijzigd: Bijdragen tot de kennis der zending en der taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch Indië, uitg. door bestuurders van voornoemd genootschap (*sedert 1897: onder red. van prof. C. Poensen*). In 1912 weer gewijzigd: Tijdschrift voor zendingswetenschap. In 1920 is de titel verkort: *Mededeelingen* (in de titel is dan de binding aan het NZG losgelaten).

- 17a. J. Borst, *Registers* op de tot hiertoe uitgekomen zes en dertig deelen van het tijdschrift *Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap*. Z.pl., z.j.

- 17b. *Register op de Mededeelingen*; tijdschrift voor zendingswetenschap, deel 37-66 (1893-1922).

Overdr.: *Mededeelingen*; tijdschrift voor zendingswetenschap, LXVI (1922), blz. 353-411.

18. *Nederlandsch zendingsblad*; uitg. door de samenwerkende zendingscorporaties. 1921-1951. Jrg. 4-35.

Voortzetting van: *Maandblad der (vier) samenwerkende zendingscorporaties*, 1918-1920. Jrg. 1-3.

Ondertitel vanaf 1936: *Maandblad van de samenwerkende zendingscorporaties (te Oegstgeest)*. In 1947 opnieuw gewijzigd: *Maandblad van de verenigde Nederlandse zendingscorporaties te Oegstgeest*. In 1950 is de titel uitgebreid: *Waarin opgenomen Vrouwen-zendingsblad*.

Voortgezet als: *Zendingsblad der Nederlandse Hervormde Kerk*, 1951.

19. *Nijverdalsch zendingsblad*; orgaan van de Nijverdalsche zendingsvereniging (opgericht 18 September 1890). 1899 (?) - ... (?). Jrg. 1-... (?).

20. *Ons Possoblad*; uitg. van de Possocommissie (later: algem. Possovereen.) der afdeeling Onderdendam (en Appingedam) van het Nederlandsch Zendeling-Genootschap. (Appingedam), 1913-1941. Jrg. 1-29. Na de oorlog gecontinueerd: 1946-1954. Jrg. 30-38.

Na de oorlog nieuwe ondertitel: Uitgave van de algemeene Possoverenigen der afd. Onderdendam en Appingedam van het Nederlandsch Zendeling Genootschap. In 1948 gewijzigd: Uitgave van de classicale zendingscommissies voor de classes Appingedam en Winsum der Ned. Herv. Kerk. Vanaf 1953 zonder ondertitel.

Aankondiging in het laatste nummer: 'Het nieuwe provinciale zendingsblad zal binnenkort verschijnen' (Jrg. 38, nr 11, blz. 1). Zie nr 47 hieronder.

21. *Orgaan der Nederlandsche Zendingsvereniging*. Rotterdam, 1858-1925. Jrg. 1-65.

Voortgezet in: *Nederlandsch zendingsblad*, 1921.

22. *Het penningsken*; hulpvereeniging der Utrechtsche Zendingsvereeniging. Utrecht, 1865-1941 (?).
Ondertitel per 1 jan. 1906: Maandblaadje, uitgaande van de hulpvereeniging der Utrechtsche Zendings-Vereeniging. Vanaf 1915: Maandblaadje, uitgaande van de samenwerkende zendings-vereenigingen.
23. *Rondom ons zendingsveld*. Oegstgeest, Zendingsbureau (van de samenwerkende zendings-vereenigingen, - J.), (1937-1942). 1 Bnd.
24. *De Rijsche zending*; tijdschrift ter bevordering van het Christendom in Nederlandsch Indië. Amsterdam, 1870-1920.
Voortzetting van: *Kom over en help ons!*, 1853-1869. Ondertitel in 1890 gewijzigd: Uitg. door het Nederlandsch Hoofddcomité tot bevordering der belangen van het Rijsche Zendingsgenootschap. In 1899 weer gewijzigd: Uitg. door de Vereeniging tot bevordering der belangen van het Rijsche Zendinggenootschap te Barmen.
25. *Sangir-bode*; zendingsblad voor Noord- en Zuid-Beveland; uitg. van het Sangir- en Talaut-Comité op Noord- en Zuid-Beveland. Goes, 1911-1917. Jrg. 1-7.
Voortzetting van: *Sangir-blaadjes*. ...-1911(?).
26. *De Soendalanden*; maandelijksche berichten uit den arbeid der N.Z.V. Bandoeng, 1918-... (?). Jrg. 1-... (?).
Ondertitel in 1926 gewijzigd: Maandelijksche berichten van den zendingsarbeid op West-Java, uitgaande van de Nederlandsche Zendings-Vereeniging.
27. *De Soendanees*; maandblad van de samenwerkende afdeelingen der Nederlandsche Zendings-Vereeniging te Amsterdam, enz. 1912(?)-1941. Jrg. 1-28;
Voortgezet als: *De roepende kerk*, 1941.
28. *Stemmen uit Posso*; zendingsblaadje der afd. Hoogezand en Westerkwartier van het Nederl. Zendel. Genootschap. 1917-1941. Jrg. 1-25.
29. *Stukjes van het Nederlandsche Zend. Genootschap*. Rotterdam, 1834-1893(?). I-CCXVII(?).
30. *Het Swaroe-blaadje voor Meppel en omstreken*; onder red. van het bestuur der afd. Meppel, e.o. (van het NZG, - J). Steenwijk, 1911-1940(?). Jrg. 1-30(?).

C. Kerkelijke zending

Zie ook de nummers 6 (Gereformeerd) en 19 (Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland)⁸, alsmede 75, 76 en 78.

8. Vgl. H. D. J. Boissevain, *a.w.*, I, 's-Gravenhage 1934, p. 155, 156.

31. *Allerwegen*; cahiers over zending en werelddiaconaat. Amsterdam, Nederlandse Zendingsraad. 1970- . Jrg. 1- .
32. *Angkola*; orgaan van de classicale zending in de classis Leiden der Ned. Herv. Kerk. Leiden, . . . (?) - 1933. Nr. 1-84(?).
Voortgezet als: *Besoeki-blaadje*. 1933.
33. *De Bada-bode*; orgaan van de zendings-ver. 'Classis Deventer'. Hoenderloo, 1916-1948. Jrg. 1-28°.
Ondertitel in 1938 gewijzigd: Orgaan van de classicale zendingscommissie in de classis Deventer.
Voortgezet als: *Onze apostolische taak*. 1948.
34. *Bajoe-asih*. 1926-1932. 33 nrs.⁹.
'Voortaan zullen de brieven, die we uit Poerwakarta krijgen, opgenomen worden in het Poerwakarta-blad van onze classis' (no. 33, blz. 4).
35. *Berigten uit de heiden-wereld*; uitg. door het Zendelingengenootschap te Zeist. Z.pl., 1835-1928. Jrg. 1-27. Vanaf 1862 tot 1913: Nieuwe serie.
Voortzetting van: *Berichten* . . . 1797 e.v.².
Voortgezet als: *Ons Suriname*. 1929.
36. *Besoeki-blaadje* (voortzetting van het *Angkola-blaadje*); orgaan van de classicale zending in de classis Leiden der Ned. Herv. Kerk. 1933-1942(?). Nr. 85(?) - 116(?).
In april 1940 werd ondertitel uitgebreid: En van het 'Jappen-Comité in de Rijnstreek'.
37. *Biak en Djoentikebon*; uitg. van de classicale zendingsvereniging (vanaf 1938: zendingscommissie) Zwolle. Z.pl., 1933-1941(?). Jrg. 1-8(?)⁹.
38. *Bolaäng-Morgondow*; zendingsbode uitg. door de classic. zendingscommissie binnen de classes: 'Tiel en Bommel'. 1912(?) - 1937. Nrs. 1-118⁹.
Voortgezet als: *Taloud*. 1937.
39. *Cheribon*; orgaan van de classicale zendingsvereniging binnen de classis Franeker. 1929-1942. Jrg. 1-13 (49 nrs.)⁹.
40. *Classicaal zendingsblad voor de classis Emmen der Ned. Herv. Kerk*; uitg. van de classicale zendingscommissie in de

9. Nederlands Hervormd (NHK).

- classis Emmen. 1938-1942(?). Jrg. 1-4(?).
41. *Classicaal zendingsblad 'Mori' der classis Heerenveen*. Z.pl., 1948-..(?). Jrg. 1-..(?).
Ondertitel vanaf de derde jrg.: Bijlage bij de in de classis Heerenveen der Ned. Herv. Kerk verschijnende kerkbladen.
 42. *De classicale zendingsbode*; orgaan ten dienste van de kerkelijke zending in de classis Amsterdam. ...(?)-1941(?)⁹.
Voortgezet als: *De roepende kerk*. 1941.
 43. *Doopsgezind maandblad voor uit- en inwendige zending*. (Amsterdam), 1911-1917. Jrg. 13-19.
Voortzetting van: *De kleine medearbeider*. 1899-1910. Jrg. 1-12.
 44. *Het Haagsche zendingsblaadje*; onder red. van Dr. J. A. Cramer. 's-Gravenhage, 1898-1900. Jrg. 1-3⁹.
Voortgezet als: *De Haagsche zendingsbode*. 1901.
 45. *De Haagsche zendingsbode*; onder red. van Dr. J. A. Cramer. 's-Gravenhage, 1901-..(?). Jrg. 4-..(?)⁹.
Voortzetting van: *Het Haagsche zendingsblaadje*. 1898-1900. Jrg. 1-3.
 46. *De heidenbode*; maandblad der Ned. Gereformeerde Zendings-Vereeniging. (Amsterdam), 1861-1902. Vier series.
In 1862 ondertitel gewijzigd: Berigten der Ned. Gereformeerde Zendings-Vereeniging. In 1886 gewijzigd in: Orgaan der Nederlandsche Gereformeerde Zendingsvereeniging. In 1895 opnieuw gewijzigd: Zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
Voortgezet als: *Het zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. 1903.
 47. *Hervormd zendingsblad; maandblad voor de prov. Groningen*. 1955-..(?). Jrg. 1-..(?).
Ondertitel vanaf September 1966: Maandblad voor de provincies Groningen en Drenthe (classis Meppel). Voortzetting van: *Karo-Batak*. 1948-1954(?); *De Karo-Bat(t)akbode* ..(?) -1954(?); en *Ons Posso-blad*. 1913-1941. 1946-1954(?). Vgl. nr. 20 hierboven en de nrs 48 en 49 hierbeneden.
 48. *Karo-Batak*; classicaal zendingsblad van de classis Groningen der Nederl. Hervormde Kerk. 1948-1954(?). Nrs. 1-34(?).
Voortgezet als: *Hervormd zendingsblad; maandblad voor de prov. Groningen*. 1955. (?)
 49. *De Karo-Bat(t)akbode*; mededeelingen over de zending voor de classis Winschoten; uitg. van de klassikale zendingscommissie...-1954(?). Jrg. 1-..(?)⁹.
Voortzetting van: ('t) *Kediri-blaadje*; (mededeelingen over de zen-

ding) voor de classis Winschoten. 1922-1941. Na de oorlog: 1945-...(?).(?)

Voortgezet als: *Hervormd Zendingsblad*; maandblad voor de prov. Groningen. 1955.(?)

50. *Kau*; orgaan van de zendingscommissie in de classis Dokkum. 1937(?)-1952. Jrg. 1-16⁹.

Voortgezet als: *Des Konings vanen*. 1952.

51. ('t) *Kediri-blaadje*; (mededeelingen over de zending) voor de classis Winschoten; uitg. Kediri-commissie (*later*: classicale zendingscommissie). 1922-1941. Jrg. 1-18. Na de oorlog: 1945-...(?).⁹

Voortgezet als: *De Karo-Bat(t)akbode*; mededeelingen over de zending voor de classis Winschoten. ...(?)-1954(?).(?)

52. *Kennemer-bode*; zendingsorgaan van het Indramajoe-, Jappen- en Modjowarno-Comité; uitg. door het Centraal Zendings-Comité voor Haarlem, e.a. 1922-1942. Jrg. 1-21⁹.

Ondertitel sedert 1927; Zendingsorgaan van het Indramajoe-, Jappen- en Nimboran (N. Guinea)-Comité; uitg. door het Centraal Zendings-Comité voor Haarlem, e.a.

53. *De kleine medearbeider*; (doopsgezind) maandblad voor uit- en inwendige zending. (Amsterdam), 1899-1910. Jrg. 1-12.

Voortgezet als: *Doopsgezind maandblad voor uit- en inwendige zending*. 1911.

54. *Des Konings vanen*; orgaan van de zendingscommissie in de classis Dokkum. 1952-...(?). Jrg. 16-...(?).⁹

Voortzetting van: *Kau*: ...(?)-1952. Jrg. 1-16.

55. *De Modjo-Warnobode* voor de classis Zierikzee, (*in 1916 hieraan toegevoegd*: 's-Hertogenbosch en de zendingsvereniging 'Beverwijk, Velsen, Wijk-aan-Zee'); onder red. van het bestuur der classicale zendingsvereniging(en). 1913-...(?). Jrg. 1-...(?).⁹

Vanaf juni 1914 zonder ondertitel.

56. *Het mosterdzaad*; orgaan van de heidenzending der Christelijke Gereformeerde Kerk (*vanaf 1892*: der Gereformeerde Kerken in Nederland); onder red. van J. H. Donner. Leiden, 1882-1902. Jrg. 1-21.

Voortgezet als: *Het zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. 1903.

57. *De Nijmeegsche zendingsbode*; orgaan der classicale zendingsvereniging. Z.pl., 1912-1917. Jrg. 1-6⁹.
Ondertitel jrg. 1, nr. 3: Onder red. van de zendingscommissie in de classis Nijmegen.
Samengesmolten met de Nijmeegsche *Zondagsbode*. 1917.
58. *Ons zendingsblad*; maandblad van de zendingscommissie 'Noord-Veluwe' binnen de grenzen van de classis Harderwijk, arbeidende voor de post Lemo van zendeling H. Perdok (later: D. J. Baars). Harderwijk, 1937-1940(?). No. 1-32(?)⁹.
59. *Onze apostolische taak*; orgaan der classicale zendingscommissie Deventer. 1948-. .(?). Jrg. 29(?)-. .(?)⁹.
Voortzetting van: *De Bada-bode*. 1916-1948. Jrg. 1-28. Ondertitel in 1952(?)/1953(?) gewijzigd: Orgaan der Classicale zendingscommissies Deventer en Hengelo.
60. *De roepende kerk*; maandblad van de classicale zendingscommissie voor de classis Amsterdam. 1941-1955. Jrg. 1-11, nr. 3⁹.
Voortzetting van: *De classicale zendingsbode*; orgaan ten dienste van de kerkelijke zending in de classis Amsterdam. . . .(?) -1941(?), en: *De Soendanees*. 1912(?) -1941.
Vanaf 1949 zonder ondertitel.
61. *Taloud*; zendingsbode uitg. door de classic. zendingscommissie binnen de classes: 'Tiel en Bommel'. 1937-1941(?). Nrs. 119-138(?)⁹.
Voortzetting van: *Bolaäng-Mongondow*. 1912(?) -1937. Nrs. 1-118.
62. *Tjideres*; orgaan voor de class. zending uitgaande van de classis Maastricht der Ned. Herv. Kerk. Z.pl., 1935-1940(?). Jrg. 1-5(?).
63. *Uit Poerworedjo*; maandblad gewijd aan de belangen der zending, uitgaande van de Gereformeerde Kerken in de provincie Utrecht en Gelderland. Sneek, 1923-1938. Jrg. 1-15.
Opgegaan in: *Het zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. 1903-1974.
64. *Van de zendingsvelden*; hoort gij die stemme . . . voor de zedende gemeente; zendingsblad voor de classis Rotterdam der Ned. Herv. Kerk van de zendingsposten Boeli en Weda, Kasigoentjoe en Mowewe; uitg. van de classicale commissie voor de kerkelijke zending. Rotterdam, 1938-1941(?). Nrs. 265-297(?).

Voortzetting van: *Zendingsblad voor de classis Rotterdam der Ned. Herv. Kerk*. 1916-1938. Nrs. 1-264.

65. *De verzamelaar*; zendingsorgaan van de Ned. Herv. Kerk in de classis Kampen; (onder red. van de zendingscommissie (vanaf 1930: de officieele commissie voor de zaak der zending) in de classis Kampen). 1902-1969(?). Jrg. 1-73(?). Na de oorlog verschenen als: Bijlage Herv. Zondagsblad en Kampen Kerkbode (later: Herv. Kampen). Wij citeren uit het jubileumnummer *50 Jaar Verzamelaar*: 'De oudste nummers . . . dateren nl. al van vóór de tijd, dat 'De Verzamelaar' officieel Zendingsorgaan van de Ned. Herv. Kerk in de Classis Kampen werd. Omstreeks 1900 à 1901 werd het reeds uitgegeven als zendingsblaadje van de plaatselijke zendingsvereniging 'Uw koninkrijk kome' te Steenwijk. . . . In het jaar 1905 werd het echter overgenomen door de Zendingscommissie in de classis Kampen, die reeds bestond vanaf 1902' (jrg. 51, no. 1).
66. *Zendingsblad voor de classis Rotterdam der Ned. Herv. Kerk* (ten behoeve van de zendingsposten Boeli en Weda, Kasi-goentjoe en Roembia); uitg. van de classicae commissie voor de kerkelijke zending. Rotterdam, 1916-1938. Nrs. 1-264.
In 1921 'Roembia' in de ondertitel vervangen door 'Mowewe'. Vanaf 1925: Tevens orgaan van de zendingscommissie te Harlingen en omstreken (tot december 1929).
Voortgezet als: *Van de zendingsvelden*. 1938.
67. *Het zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. Leiden (-Goes, e.a.), 1903-1974. Jrg. 1-72.
Voortzetting van: *De heidenbode*. 1861-1902; en: *Het mosterdzaad*. 1882-1902.
Voortgezet als: *Vandaar*. 1975.
68. *Zendingsblad van de Gereformeerde Kerken van Zwolle en Drachten*. 1952-1960. Jrg. 1-9.
In jrg. 9, no. 2 e.v. wordt Drachten vóór Zwolle genoemd. Jrg. 9, no. 6 schrijft ten afscheid: 'In 1961 hopen we een eigen zendingsblad te gaan uitgeven, verzorgd door 'Haarlem' en 'Drachten'.'
69. *Zendingsbode voor de classis Arnhem der Nederlandsche Hervormde Kerk*; uitg. van de classicae zendingscommissie. . . .(?) - 1941(?). Nr. 1-49(?).

D. Geloofszending

70. *Wycliffe nieuws*; maandblad. Driebergen, Wycliffe Bijbelvertalers, 1982- . Jrg. 1- .

E. Jeugdzending, studentenzending, vrouwenzending

71. *Berichten (aangaande de uitbreiding van Gods koninkrijk op aarde)*, uitg. door de Utrechtsche Studenten Zending-Vereeniging *Elthetō he basileia Sou* (opgericht 27 april 1846). Utrecht, 1892-1907. Nieuwe Serie, dln. 34-62 (17 dln).
Voortzetting van: *Eltheto's maandblad*. 1888-1891. Nieuwe serie, dln. 30-33.
Voortgezet als: *Elthetō he basileia Sou*; Uw koninkrijk kome; orgaan der N.C.S.V. 1908 e.v.
'Door de ineensmelting van het gezelschap Eltheto en de Utrechtsche Afdeeling der N.C.S.V. is het blad *Eltheto* overgegaan in het bezit der N.C.S.V. en thans uitsluitend orgaan dier Vereeniging geworden' (Jrg. 63, nr 1, blz. 1).
72. *Berigten aangaande de uitbreiding van Gods koninkrijk op aarde*. Utrecht, 1847-1887. Dl. 1-12; vanaf 1859: Nieuwe Serie, dl. 1-29 (41 dln totaal).
Voortgezet als: *Eltheto's maandblad*. 1888.
73. *Bulletin Studenten Zendingscommissie*. Amsterdam, . . .(?) -1968. Jrg. 1-16.
Voortgezet in: *De heerbaan*. 1948-1971.
74. *Eltheto's maandblad*; berichten aangaande binnen- en buitenlandsche zending. Utrecht, 1888-1891. Nieuwe Serie. dln. 30-33 (4 dln).
Voorzetting van: *Berigten aangaande de uitbreiding van Gods koninkrijk op aarde*. 1847-1887. Dl. 1-12; nieuwe serie, dl. 1-29.
Voortgezet als: *Berichten (aangaande de uitbreiding van Gods koninkrijk op aarde)*, uitg. door de Utrechtsche Studenten Zending-Vereeniging *Elthetō he basileia Sou* (opgericht 27 april 1846). 1892.
75. *Ons jeugdzendingsblad*; uitg. van de classicale commissie voor kerkelijke zending (vanaf 1938: commissie voor kerkelijke zending) van de classis Rotterdam der Ned. Herv. Kerk. 1926-1941(?).
Voortzetting van: *Ons kinderzendingsblad*. . . .(?) -1926.
76. *Ons kinderzendingsblad*; uitg. van de classicale commissie voor kerkelijke zending van de classis Rotterdam der Ned. Herv. Kerk. Rotterdam, . . .(?) -1926.
Voortgezet als: *Ons jeugdzendingsblad*. 1926.
77. *Ons zendingsblad*; zendings-tijdschrift (vanaf 1938: zendingsmaandblad) voor de jeugd; uitg. door den Zendings-studie-raad. Z.pl., 1911-1942(?). Jrg. 1-32(?).

78. *Onze zending*; maandblad voor de Gereformeerde jeugd. Wageningen, 1922-1942(?). Jrg. 1-21(?).
79. *Wolanda-Hindia*; zendingstijdschrift voor jongeren. Amsterdam, 1927-1941(?). Jrg. 1-14(?).

F. Inwendige zending (selectief!)

Zie ook de nummers 43, 53 en 74.

80. *Woord en daad*; tijdschrift voor inwendige zending; (officieel orgaan van den Centraal bond voor inwendige zending en christelijk philanthropische inrichtingen). 's-Gravenhage (-Hoenderloo), 1922-1942(?). Jrg. 1-22(?).

G. Medische zending

— — —

H. Israël ('jodenzending')

— — —

I. Islam ('mohammedanenzending')

81. *Begrip Moslims Christenen*; onder red. van P. Backx. Santpoort, 1974- . Jrg. 1- .
82. *Berichten der Vereeniging tot uitbreiding van het evangelie in Egypte*. Z.pl., 1889-1974(?).
83. *Morgenland* (met in de jaren 1926-1929 de toevoeging: *Le Levant*); zendingsblaadje der Action Chrétienne en Orient. Z.pl., 1926- . Jrg. 1- .

Ondertitel herhaaldelijk gewijzigd. In 1929: Berichten uit den arbeid der zending (Action Chrétienne en Orient) in het Nabije Oosten onder Armeniërs en Mohammedanen. In 1931: Berichten uit den arbeid der Stichting Morgenland-Zending (Action Chrétienne en Orient) onder de Armeniërs en Mohammedanen. In 1932: Berichten uit den arbeid der stichting Morgenland-zending, zendings- en ondersteuningsarbeid onder Armeniërs en Mohammedanen in Syrië. Sedert 1933: Zendingsblad der Morgenlandzending. Sedert 1982: Orgaan van de Morgenlandzending.

J. Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen

Zie ook nr. 26.

84. *Kerke-nieuws van de Protestantsche Kerk in Indonesië*. Batavia, 1946-1948. Jrg. 1-3.
Voortgezet als: *Kerkblad van de Protestantse Kerk in Westelijk Indonesië*. 1949.

85. *De Timor-bode*; bijvoegsel van het Kerkbriefje voor de Protestantsche Gemeente te Buitenzorg c.a.. Buitenzorg, 1916-1926. Jrg. 1-10.

Ondertitel in 1916 gewijzigd: Maandblad voor de Protestantsche Gemeenten van den kring West-Java gewijd aan de belangen van het zendingswerk der Indische Kerk in Timor en Onderhoorigheden. In 1922 uitgebreid met de woorden: Uitg. ten voordeele van de Timor-zending.

Voortgezet als: *De zendingsbode*. 1926.

86. *Tijdschrift tot bevordering van Christelijk leven in Nederlandsch Indië*; uitg. door A. A. T. Mounier. Batavia, 1855-1857. Jrg. 1 en 2.

87. *Tijdschrift ter bevordering van Christelijken zin in Neêrland's Indië*; onder medew. van de Heeren predikanten in Neêrland's Indië, en ten voordeele van het weeshuis te Parapattan, uitg. door W. R. van Hoëvell. Batavia, 1846, 1847. 1 Jrg.

88. *Zendingsblad voor Nederlandsch-Indië*; maandblad van het Zendingsnoodbestuur. Batavia, 1940-1942(?). Jrg. 1-3(?).

89. *De zendingsbode*; maandblad, orgaan van het Centraal comité (van actie) voor de zending der Indische Kerk. (Batavia), 1926-1930. Jrg. 1-5.

Voortzetting van: *De Timorbode*. 1916-1926.

Voortgezet in: *Algemeen protestantenblad*. 1920-1933.

Naschrift:

1. Behalve nummer 70 zijn alle genoemde zendingsperiodieken geheel of gedeeltelijk in het HKI aanwezig.
2. De voornaamste vraagpunten met betrekking tot bovengenoemde lijst en met betrekking tot hiaten in de bibliotheek van het HKI betreffen:
 - a. het jaar van het eerste verschijnen van de nummers 27, 32, 38, 42, 49, 50, 69, 73 en 76; en
 - b. het jaar van het laatste verschijnen van de nummers 41, 45, 47, 48, 49, 51, 54, 55, 59, 65 en 82.

In verband met deze punten 2a en 2b is het mogelijk, dat een bepaalde wijziging van de titel en/of ondertitel van de genoemde periodieken niet is opgenomen in onze lijst.

Voor correcties en aanvullingen houdt schrijver dezes zich aanbevolen!

Wordt vervolgd.